

Faksimil

Jean-Luc Outers, "Att dela kakan",
Ord & Bild, nr 4–5 1995, pp. 139–140

Pp. 7–8 i inlagan Liber. Europeisk bokrevy utgiven av Pierre Bourdieu. Övers. av manuskriptet till "Le partage du gâteau", Liber. Revue internationale des livres, n° 21/22, mars 1995, pp. 9-10.

Övers. Donald Broady & Elisabeth Hultqvist.

LIBER
EUROPEISK BOKREVVY UTGIVEN AV PIERRE BOURDIEU

Benno Barnard *Därför blev jag belgisk*

I mitt hemland frågar man mig libland varför jag blev flamländare – läs: varifrån jag kunde ha fått denna idé. Nyligen svarade jag på frågan med en tanke som jag just hade anförtrott min tidning: Gud gjorde mig till författare och fan till holländare. Vår tolerans, förklarade jag för min tänkligen förvånade samtalspartner, vårt kosmopolitiska levnadssätt, vårt snille för att rädda judar är ingenting annat än påhitt, knappt utårliga klichéer, som odlats och exporterats av oss själva på samma sätt som vi odlar och exporterar våra tulpanlökar. Vår konversation som ändå till dess förlitat helt korrekt, förvandlades för mig med ens till en konfrontation med den holländska nationalkaraktären. Krig! Övermod! Fortplantning! Knappt hade jag hunnit driva med fosterlandskärleken, den mest enfaldiga av kärlekar, förrän jag liknade en jude som anklagas för antisemitism för att han dragit en judisk historia. Min samtalspartner vände mig ryggen, en rygg som var mörkblå och upprätt. Men hans fråga lämnade mig ingen ro. Först och främst insåg jag att den var felställd. Ty vad är det flamländska hos flamländaren om inte en fråga om att ha en viss *natur*, om familj, om att vara rotad, om landsorten, om bygdemål, om allt det som man är av sig själv utan att särskilt anstränga sig. Naturen är neutral, den är varken bra eller dålig, den är helt enkelt. Problemen uppstår från det ögonblick då någon slår sig i backen på att upphöja sin natur och paralysera gytjan som han kommit ifrån, eller tvärtom, när han av någon intellektuell anledning föraktar denna natur och gör anspråk på att vara fallen från stjärnorna eller på att ha hela världen som sitt hem. Ja, jag förnekar inte att jag kommer från Hollands gytja, och jag beklagar det inte heller. Men så är det också omöjligt för mig att bli flamländare.

I gengäld är det belgiska hos belgaren, hans belgiskhet som man brukar säga, en fråga om kultur, levnadssätt, vänskap, världsvana, franska och nederländska – och det är denna kultur som jag har valt. Jag har alltså, så att säga, blivit belgare. Vad ovanligt! Och Herregud, varför?

Belgiskhetens obegriplighet
Under löppet av fyra seklers har Nederländerna utvecklat en demokrati genom och för folket, en demokrati som förlit sig på en grundläggande tillfredsställelse hos detta folk med sig självt, såväl som på individens benägenhet att ställa sin individualitet under kollektivet. Staten, överjaget, grannens och myndigheternas bedovande broschyrer.

Som man säger på nederländska, det är en sanning som en ko. I egenskap av zoom politikon påminner för övrigt nederländerna vagt om de notkreatur som han föder upp i massor. Jämför honom med belgaren, med belgarens opportunnism och hans radikala fölgigheter gentemot alla myndigheter – och det står klart att Europa i de forna Nederländerna frambringade två människosläkter som var fullständigt olika. Belgaren, ursäktat uttrycket, brår mer på grisen: ett intelligent djur som fått ett ofördelaktigt anseende utan att förtjäna det.

UR INNEHALLET
Benno Barnard *Därför blev jag belgisk*
Paul Dirck *En amoröunda nationalism*
Jean-Luc Outers *Att dela kakan*
Pascale Casanova *Inte ens utlänning*
Paul Aron *Belgisk litteratur eller litteratur från Belgien?*
Belgisk film
Samtal med Jean-Pierre och Luc Dardenne

NR 21-22
Recensioner

– ORD & BILD NR 4-5 1995 MED LIBER. PRIS 90:- INKL MOMS –

Jean-Luc Outers Att dela kakan

Det politiska livet i Belgien – kanske även på annat håll – är helt och hållet styrt av ritualerna kring kakan som skall delas: att uppnå en sak är att avstå från en annan; inga medgivanden utan motprestation; varje krav betalas med eftergifter. Allt detta samtidigt. När utbytet utsträcker sig över en längre tid och bygger på förtroende tar kakedelningen formen av gåvor och gengåvor.

Fördraget, kompromissen, överenskommelsen sanktionerar delningen. Efter oräkneliga, ofta nattliga förhandlingar mellan de berörda politiska krafterna upprättas ett jämviktstillstånd genom att bitarna fördelas. I sista ögonblicket kan några småsmulor rase- ra hela konstruktionen. Börjar man att träta om på dessa skall hamma, får man ta om allt från början.

Även om de flesta ansikten är kända kan bordsgästernas identitet och ursprung variera, men ett har de gemensamt: de är alla märkta och etiketterade. Det är utslutet att få del av kakan om man saknar denna äkthetsstämpel. Det politiska partiet, fackföreningen, kyrkan utfärdar intygen. Utan dem ingen kaka.

Kakan måste inte nödvändigtvis ätas av ett sällskap som sitter öga mot öga. Högst två eller tre kan dela på en liten kaka, och enligt den hypotesen bestäms bordsgästernas identitet och kakbitarnas karaktär av förhållandet till hur man vid andra bord där gästerna bär samma märken delar på sina kakor. Att iaktta en enda kaka räcker inte, man måste bevaka hela konditoriet. Ibland sitter man med vid flera bord, överallt försedd med samma etikett; det brukar sägas att man bär flera hattar. Ibland sitter man med olika etiketter vid olika bord; det heter då att man äter ur alla skålar.

Att utöva ett offentligt ämbete är att vara utrustad med en större eller mindre strimma makt, allt efter beslutens vikt och ekonomiska konsekvenser och det antal personer som är anförtrödda att verkställa dem. Situationen då sådana poster tillsätts karakteriseras av att de vakanta ämbetena måste fördelas på sådant sätt att

jämvikten upprätthålls. Makten är framför allt en tävlan om den jämvikt som är föremålet för striderna vid förhandlingsbordet. Makten erövrar inte, den fördelas. Den vinnas inte i kampen för vissa mål, den sprids ut som ett antal landområden väntande på sina länsherrar. Det viktiga är att sitta med vid bordet, att inte hamna utanför när bytet skall delas upp, att ockupera området hellre än att överge det till motståndaren. Maktens strategi kan sammanfattas: att vara med är under alla omständigheter bättre än att inte vara med. Naturligtvis måste bitarna passa ihop, det är inte frågan om att tillskansa sig en makt-position för att göra vad som helst. Var och en har sin käpphäst, sina principer som skänker honom existensberättigande. Det handlar i första hand om att upprätthålla fasaden, att hålla masken. Blandat ex lite "försvar för utsatta grupper" eller "återinför känslorna" med "spara på de offentliga utgifterna" eller "lätta på skattetrycket" och ni har en regering. Sedan måste man bevisa att vinsterna överträffat det man offrat och framför allt att den uppnådda jämvikten är den enda möjliga. Man måste bevisa att bygget är så komplicerat att risken finns att det rasar samman om minsta lilla byggsten avlägsnas, att det inte råder något tvivel om att vi befinner oss i en situation som brukar kallas "sista chansen för landet", en chans som måste tas tillvara för att vi inte skall betraktas som kriminella av kommande generationer.

Sällsamma ämbetsmän

Även arbetet inom den statliga sektorn präglas av ritualerna kring kakan som skall delas. Det framgår inte vid första anblicken, ty en anställd, även i ledande ställning, grubblar framför allt på sådant som skall göras: ett problem skall lösas, en rapport sammanställas, ett formulär utarbetas, en begäran om information tillgodoses, ett tåg köras, en inkomstdeklaration granskas, ett brobygge inspekteras, frimärken försäljas... Men det begränsade perspektivet döljer att även

arbetstillfällena inom den offentliga sektorn tillhör det som skall delas. De ingår i räknestycket. Ett slags kodnyckel, efter sin geniale uppfinnare döpt till "Dhondts nyckel", styr tjänsternas fördelning i enlighet med de aktuella politiska krafternas styrka. Att påstå sig vara en stats tjänsteman utan etikett är minst sagt naivt.

På det ena stället behövs t.ex. en röd, två lila och fyra blå, på det andra två gula, en lila, två röda och ingen blå. Fullt så enkelt är det dock inte alltid: vid en viss tidpunkt skall en chefstjänst tillsättas samtidigt som medel skall tilldelas till ett vägarbete, en kulturverksamhet, ett sjukhusbygge och en hamn. Det kanske är så att tjänsten är vikt för en röd, vägarbetet skall ske i ett blått område, sjukhuset uppföras i en lila kommun och kulturstödet gå till en vit organisation. Då talar logiken för att hamnen tillfaller de gula. Finns inget gult område med tillgång till havet eller genomkorsat av en segelbar flod, måste man blanda korten på nytt och gå annorlunda tillväga. Det är därför som tjänsten mot all förväntan kan tillfalla en gul.

Därför måste man bekänna färg. Man måste vara lila när den lediga posten är lila. Kompetensen kan man tillägna sig senare. Har man en gång blivit lila måste man demonstrera sin trohet mot de makthavare som är lila: deltaga i de lilas kongresser, läsa lila tidningar, ansluta sig till en lila fackförening och en lila försäkringskassa, delta i det lokala lila föreningslivet, gå i högmässan om de lila brukar göra så, gå på de lilas årliga bal, skandera "heja dom lila" på mötena, och framför allt i sin ämbetsutövning sörja för att de lila kommer i första hand.

Om uppgiften är att planera en idrottsarena kommer vår ämbetsman till slutsatsen att den med nödvändighet bör uppföras där de lila sitter vid makten. Och om de lila råkar vara särskilt väl försedda med idrottsarenor kommer hans utredning att visa att inga trängande behov finns på just den punkten, medan landet däremot lider skriande brist på simbasängar eller ålderdomshem (eller

annat som saknas där de lila styr).

Sina arbetsuppgifter måste vår ämbetsman uppfatta så att han tjänar de sina, som han har att tacka för sin position och från vilka han en dag förväntar sig en befordran. Utnämnd på livstid har han slagit in på en väg utan återvändo. Han är lila från topp till tå, han är ett med denna färg. Man talar om honom i ordalag som: "Se upp, han är lila", eller "Du kan vända dig till honom, han är lila" eller "Är du säker på att han är en riktig lila?" Och så sakteliga kommer han att tala som de lila och glömma sitt eget språk, på vilket han tidigare kunnat säga "jag".

På samma vis är de som leder och verkar inom den statliga radion och televisionen präglade av de olika maktkonstellationerna. Direktörerna, avdelningscheferna, journalisterna, programledarna kommer således att vara blå, röda, lila, gula eller vita. Återigen öppnar Dhondts nyckel portarna till detta märkliga räknesätt som bestämmer hur befattningarna fördelas eller närmare bestämt hur varje befattning värderas i enlighet med sin plats i hierarkin. Att teve- och radioprogrammen ingår i räknestycket och fördelas

mellan de olika lägren i relation till dessas inflytande, i ett spel om den ömsesidiga jämvikten. Varje nyhetsändring sörjer för att balansen tillgodoses. I frågan om vägnätet eller hälsovården får i tur och ordning de rödas, lilas, blåas och gulas åsikter komma till tals, t o m tiden för vars och ens inlägg är nog utmätt. Varje nyhetsinlägg neutraliserar sig självt. På en vit ståndpunkt följer genast en röd eller blå. Först arbetsgivaren och sedan arbetaren, först läkaren och sedan försäkringsstägaren, först producenten och sedan konsumenten – eller snarare deras representanter som förväntas uttrycka sin organisations ståndpunkt inför varje nytt förslag. Därigenom skapas personer som talat så träget att de förlorat rösten och representerat så träget att de förlorat all identitet. Man skulle kunna stå ut med samma ansikten varje dag i teven om de bara inte upprepade sina roller, som på teatern. Samma bilder, samma ljud. Genmälen i stället för det levande ordet: var och en tilldelar den andre hans del av sanningen, som i de äktenskapsscener där, som Barthes uttryckte det, "grälet blir ett reglerat utbyte av repliker" och parterna "tillsammans under-

kastar sig principen om en jämlik uppdelning av ordskatten".

Med detta slags fördelningsrit permanentar den belgiska staten samförståndet med medborgarna genom att tala till dem på ett språk vars nyckelord är rättvis fördelning, jämvikt och kompensation.

Översättning från franskan:
D Broady och E Hultqvist

Jean-Luc Outers bor i Bryssel. Verksam inom "Promotion des lettres de la Communauté française de Belgique". Har givit ut *L'ordre du jour* (Paris, Gallimard, 1987) och *Corps de métier* (Paris, La Différence 1992).

Noter

1 "Dhondts nyckel", efter namnet på en flamländsk parlamentsledamot, anger hur administrativa poster fördelas i proportion till de politiska partiernas representation.

Pascale Casanova *Inte ens utlänning*

"Han fortsätter att teckna sig med sitt simpla namn som han avskyr och skäms för, som om det vore en etikett med beteckningen 'sekunda'."

Litteraturkritikerna har för länge sedan, och med all rätt, förkastat den biografiska litteraturlösligheten med dess säkra påståenden och dess reduktionism. Idag dömer de även ut historien. Historien ses som ett lägre, beotiskt redskap för poesitolkning och blir en sannskyldig blind punkt, en otillåten och förskjutet instans som försvinner för att ge plats för en ren invändighet. Diktaren svävar avskild i en värld utan tid och utan gränser. Han har sig ingen plats tilldelad i världen, han är ett uteslutande poetiskt projekt som strävar att bringa sitt tal till fullbordan.

Henri Michaux har trots sitt långa, långsamma och tålmodiga arbete med att utplåna sina egna spår, ett arbete som är oupplösligt förenat med själva dikten, själv lämnat alla de nycklar som skulle göra det möjligt att förstå hans specifika svårigheter att få in i det parisiska litterära rummet. Men den rena abstraktionen som poetiskt axiom föder blindhet hos kritiken. Liksom Beckett utplånar Michaux spåren av en biografisk förankring och förvandlar dem till litteratur. Men varför låter sig litteraturkritiken fångas i historieupplösningens fälla? Nog är det för att adla sig själv och stänkvist få del i kröningen av konungendiktaren, som står utanför historien och tiden?

Kritiken kan idag dra fram till exempel temat "landsförvisningen" i Michaux verk utan att ens

nämna, eller bara mycket vagt, som ett kontingent och försumbart faktum, nämna Belgien och färdvägarna hos hans generations belgiska intellektuella, eller frågor som berör detta nationella rum: den belgiska accenten, rädslan för provinsialism, landets brottitta mot Frankrike.¹ Man kan nämna att ordet fosterland hör till "nyckelorden i ett fiktivt universum där man oupphörligen beger sig bort"² utan att en enda gång hänvisa till en historisk och geografisk verklighet. Man kan tala om landsflykt utan att någonsin göra hans *verkliga* övergivande av Belgien tydligt och enbart intressera sig för en hypotetisk "inre exil", en av litteraturkritikens klyschor.

Vad är en utlänning?

Michaux verk, som är en landsflyktens och främlingskapets